

meggyőzni Magyarországot új náci urait, hogy végső céljuk – az ország megszabadtatása az itt élő zsidóktól – megegyezik a zsidó vezetőkével, akik nem kívánnak Magyarországon maradni, inkább a megteremtendő zsidó hazába akarnak menni. Ezért nem is kell deportálni a zsidókat, mert a háború után amúgy is kivándorolnának.¹⁰¹

Berend beválasztása a Tanácsba, állítólag a vidéki hitközségek képviselőjében, szemmel láthatólag már az április 19-i 1520/1944. sz. kormányrendelet előtt eldöntött tény volt. A népbíróság előtt tett vallomásaiban elmondta, hogy a pécsi Gestapo-egység röviddel április 17-i (állítólag a BBC hallgatása miatti) letartóztatása után szabadon bocsátotta, mert kihallgatójának megmutatta Bosnyák levelét, azt bizonyítandó, hogy a Zsidó Tanács tagjának van kiszemelve.¹⁰² Az a tény, hogy gyorsan szabadon engedték, továbbá hogy szabadon utazhatott, miközben gyakorlatilag minden zsidót szigorú korlátozásoknak vetettek alá, sokak számára azt igazolta, hogy lepaktált a németekkel. Hogy Berend valóban részt vett a Tanács átszervezésének előkészítésében, az abból a két levélből is kiderül, amelyet Endrének küldött, még május 8-i hivatalos kinevezése előtt. A leveleket felhasználták a háború után, amikor vádat emeltek ellene. Egyebek között ezt írta Endrének:

Ígénybevételtem esetén, teljesen új (nem levitézlett plutokratákból), értelmes fejű zsidókból (rabbi, tudós, jogász stb.) kialakítanám a *MAZSIOSZ vezérkarát* amellyel aztán lehetne dolgozni, úgy, hogy a háború végére – Szent Bertalan-éjszaka és egyéni tragédiák ezre nélkül – lelkiileg is „reisefertigge” tennők az „izr. hitfelekezeti magyar állampolg.” és fajilag hozzájuk tartozók *milliói tömegét*. Azonos a célom a Méltóságodéval, a „magyar-zsidó” együttélést még a háború tartama alatt úgy elválasztani, hogy azt soha többé összeforrasztani ne lehessen, hogy csak egyetlen megoldás maradjon hátra, mint 3279 évvel ezelőtt Egyiptomban: az *exodus*, a *végleges elvonulás*.¹⁰³

Noha Endre nem válaszolta meg ezeket a leveleket, közvetve a háború után mégis nyugtázta őket, ugyanis amikor az amerikai hatóságok 1945 júliusában kihallgatták, Endre azt vallotta, hogy „a zsidók különválasztását és az országból való kiszállítását a szigetvári rabbi javasolta. Nekem az volt az álláspontom, hogy legyen a zsidóknak is hazájuk; e nézetemben a szigetvári rabbi is osztozott.”¹⁰⁴

A magyarországi zsidóság hagyományos vezetői meglepetéssel és döbbenettel fogadták Berend kinevezését a Zsidó Tanácsba. Megütközéssel fogadták körükben a fiatal vidéki főrabbit, aki azelőtt semmilyen felekezeti vagy cionista szervezetben nem működött. A meglepődést hamarosan aggodalom és szorongás váltotta fel, amikor tudomást szereztek Berend és Bosnyák kapcsolatáról. A korszak szélsőségesen veszélyes körülményei között rövidesen hitelre talált az a híresztelés is, hogy más jobboldaliakkal, köztük talán még Endrével is kapcsolatban áll.¹⁰⁵